

Tellér Gyula: Középfajú pártdráma - Esszé az SZDSZ mivoltáról II.

2010 március 26. Flag

Szöveg méret

Mentés

-
-
-

• [0](#)

Még nincs értékelve

Mérték

Nem párttörténetet írok, írásomat mégis egy dátummal és egy eseménnyel kezdem: 1988. november 13-án a Jurta színházban a Szabad Kezdeményezések Hálózata nevű laza politikai szerveződés bázisán hosszú vita után

megalakult a Szabad Demokraták Szövetsége /SZDSZ/ nevű politikai párt. Nem az égből pottyant, fontos elzményei voltak.

Amit nem tudunk, találgatjuk

6./ Fontos volna tudni: honnét származott a később SZDSZ-szé változó 's-SZDSZ fiatal vezető politikuskardájának a mélyebb célokra és a politika technikájára - például a gondos politikai sajtómunkára - vonatkozó felkészültsége, s a helyzetre vonatkozó informáltsága /azaz a 'tudjuk-merjük-tesszük' hármas jelszóból a 'tudjuk'/. Nehéz kérdés, mert erről a mondott személyek nem - már hivatásos politikussá válva sem - nyilatkoztak, s mint az SZDSZ alapításánál jelen lévő s abban résztvevő, saját tapasztalatból tudom: a 'belső kör' tagjai a többiekkel szembeni tudástöbbletüket, mondhatni: tudás-monopóliumukat és információ-monopóliumukat s vele kezdeményezés-monopóliumukat gondosan őrizték a későbbi években is. Együttlétekkor fizikailag is elkülönültek, frakcióhétyvégeken ebédkor-vacsorakor külön asztalnál foglaltak helyet /például a seregélyesi kastély pinceétermében/. A közönség számára pedig az 's-SZDSZ 'legendás', 'hűsies' külső képét ápolták és építgették. Találgatásszerően leginkább három ilyen tudásforrást jelölhetünk meg. Az első: a családi és baráti miliő, a Horthy-rendszerben, a Rákosi-rendszerben és - esetleg - a Kádár-rendszerben is különböző szinteken 'antifasiszta', szociáldemokrata és kommunista politikával foglalkozó szülők, rokonok és barátok tanácsai, javaslatai és kapcsolatai. Feltehető, hogy ebből a forrásból leginkább az illegális és egyéb politikai technikáknak s a rendszer működésének ismerete származott, illetve a rendszer intézményeiben forgó szigorúan titkos információk egy része s a politikával foglalkozás nimbusza és ambíciója. A másik ilyen forrást azok a Soros-alapítvány és más külföldi alapítványok /érdekcsoportok titkosszolgálatok 'quango'-k/ által lehetővé tett hosszabb rövidebb franciaországi, angliai vagy USA-beli egyetemi kurzusok és egyéb tanfolyamok vagy személyes kapcsolatok jelentették, melyeken és melyekben kimondottan az új, ifjú politikuskarda reménybeli tagjai vehettek részt a '80-as években. Feltehető, hogy ezeken az alkalmakon vértették fel az 's-SZDSZ fiatal politikusait a szimbolikus Befektető számára oly elnyős neoliberais gazdasági és a később sokakat meglepő, a mondott személyek korábbi tevékenységéből nem következő társadalmi doktrína ismeretével és a benne való hittel, a majdani parlamenti munka irányaira vonatkozó sugallatokkal, illetve a sajtóval való bánni tudással. Ezt a forrást a '80-as évek végétől az USA nagykövetével, a később Magyarországra vállalkozóként visszatérő Mark Palmerrel ápoló kiváló kapcsolatok is megerősíthették. Vagy erősíthette Robert Maxwellnek, a magát a Magyar Hírlapba bevásárló ukrán-angol-zsidó sajtómágnásnak a segítségével, aki - a szakirodalom szerint - egyszerre volt az angol, az amerikai és az izraeli titkosszolgálat embere. Üzent nekik? Találkoztak vele? A nemzetközi drogüzletben állítólag fantáziát látó Soros Györggyel biztosan igen. Többször is. A harmadik lehetséges tudásforrást az 1956-os forradalom után emigrált, s a nyugati fővárosokban a magyar politikai folyamatokat élénk érdeklődéssel figyelő, esetleg ilyen tudományos intézetekben dolgozó személyek jelentették, akik rejtett, de intenzív kapcsolatban maradtak az 's-SZDSZ-hez tartozó itthoni barátaikkal.

7./ Hasonlóképpen fontos volna tudni, hogy honnan származott az akciózó ifjak bátorsága, vagy inkább: magabiztossága a Kádár-rendszer hatóságaival, elsősorban rendszérével és rettegett titkosrendszérével való szembezállásra /azaz a hármás jelszóból a 'merjük'/. Valószínűleg nem alaptalan feltételezni, hogy ebben a személyes alkalmasságon túl egyiküknek-másikuknak a szocializmus politikai struktúráiba való mély családi beágyazottsága is szerepet játszhatott. Egy-egy magas rangú és a polgári Magyarország '40-es és '50-es évekbeli letaposásában s a szocialista rendszer kiépítésében jelentős politikai érdemeket szerzett /esetleg a 'Szocialista hazáért' vagy a 'Néphatalomért' érdeméremmel rendelkező s talán az '56-os forradalom leverésében fegyverrel is részt vett/ politikus szülő gyermeke más mértékű kockázatot vállalt, mint az, aki ilyen védelmező háttérrel nem rendelkezett. /Nem is beszélve - mondjuk - a 'szamizdat-butikot' m?ködtető ifjú Rajk László sajátos kettős védettségéről./ Börtönbüntetést a csoportból - tudomásom szerint - senkire sem szabtak ki s volt, akinél még csak házkutatást sem tartottak. Volt, aki az egyik intézetben elveszítette állását s magas segítséggel nyomban helyet kapott egy másikban. Mások a kritikus pillanatokban az egész világra szóló útlevelet kaptak, s külföldre távozhattak. Az SZDSZ egyes tagjai és a felső pártvezetés vagy éppen a titkosszolgálatok között tehát nemcsak konfrontáció, hanem együttműködés is létezett. Szóbeli közlésekből úgy tudom: Kis János - Knopp Andrásnál keresztül - kapcsolatban volt Aczél Györggyel, Vásárhelyi Miklós pedig gyakorta járt fel sakkozni a Kádár-villába. Vajon miről beszélgettek? S vajon milyen iratokat keresett és talált Kuncze Gábor belügyminisztersége idején a belügyi irattárat végigrovincsoló Kenedi-bizottság? Miért ment - az ifjak hatalomszerzése után - Aczél Izraelbe? Turistának? – Amúgy az említettekhez hasonlóan magabiztosságnövelő tényező lehetett az a különleges figyelem is, amelyet az illegális akciózók mozgásai, sorsa iránt - az eladósodás és a kelet-nyugati enyhülés feltételei között - a nyugati országok demokráciafigyelő szervezetei /Amnesty International/, magyaroknak szóló rádióadásai /Amerika Hangja, SZER/ illetve nagykövetségei tanúsítottak. Az adósságcspadában vergődő szocialista rendszer - állítólag - többször kapott feltétel-szabó, önmérsékletre intő figyelmeztetést és felszólítást a Valutaalappal és a Világbankkal folytatott tárgyalásai során a 'demokratikus ellenzék' elleni lépéseivel kapcsolatban. Külön érdekesség, hogy ezeket a tárgyalásokat az SZDSZ külső köreiből lévő személyek folytatták, s az általuk hozott 'üzenetek' - informálisak lévén - nemigen voltak a hivatalosság által ellenőrizhetők.

8./ Ráadásul a generációs kapcsolatok másik iránya sem hagyható figyelmen kívül. Az érintett szülők - bölcs belátással - bátoríthatták is gyermekeik rendszertámadó munkáját, hiszen az utódok hatalomszerzése egy új helyzetben vagy egy új rendszerben garanciát jelenthetett saját büntetlenségükre is. Erősen valószínűsíthető például, hogy később az SZDSZ meghatározó politikusainak szívós és sikeres ellenállását az igazságtételnek a Rákosi-rendszer bűneire való kiterjesztésével szemben efféle - családi - motívumok is mozgatták. Vagy ilyen okokból is érthető az a huzavona és obstrukció, ami az ügynöktörvény, az adatvédelmi törvény, a levéltári törvény - azaz a múltbeli tettek feltárási lehetőségei - körül zajlott. Ahogyan a csoportban Kádár idejében sajátos szimbiózisban, 'munkamegosztásban' működött együtt a rendszerbeépülés és a vele való együttműködés a rendszerkritikával és rendszerrombolással, most az összeomláskor az 'élen járók' hatalomszerzése szolgálhatta a 'bent ragadók' kimentését.

Trauma és terápia

9./ A magabiztos és a hatalomban való részesedésre készülő sz-SZDSZ-t, melynek tagjai - mint láthattuk - túlnyomórészt a Rákosi-rendszer hatalomközei személyeiből, csoportjaiból vagy ezek következő generációjából rekrutálódtak - 1987-ben egy következményeiben máig ható, súlyos trauma érte. Az 1985-ös monori találkozó ilyen irányú sejtetései után az 1987-es szilvásvárkonyi lakiteleki találkozó elhatározásai ugyanis világossá tették, hogy a hatalom felé való menetelésében az sz-SZDSZ nem egymaga van a pályán. Erre a találkozóra egy a magyar társadalom kispolgári-polgári jellegét, a téveszervezéskor szétvert magyar parasztságot és a vidék népi kultúráját, a trianoni határokon kívülre szakadt nemzetrészek sorsát, a két világháború közötti, a berendezkedő szocializmus által letaposott népi irodalom - egyebek közt Németh László - szellemét, a nemzeti létet és történelmet képviselő - felkaroló-folytató, politikailag is erőteljesen szerveződő csoport tagjai készültek összejönni hatalomaspiránsként és ebből következőleg az sz-SZDSZ riválisaiként /Bíró Zoltán, Csoóri Sándor, Für Lajos, Csurka István, Csengey Dénes, Lezsák Sándor, Kiss Gy. Csaba, Kulin Ferenc, később Antall József stb./ . Ennek a társaságnak jelentős társadalmi beágyazottsága volt s jelentős szellemi erőket képviselt. Ahogyan a győztes puccs felé tartó szocializmusjavító 'reformerek' kezébe került az 1956. október 23-i tüntetés során a magyar társadalom - a nép - kivette a kezdeményezést s a maga útján haladt tovább, valami ilyesmibe ütközött a győztes puccs felé tartó sz-SZDSZ is. Az elitök közötti harcba bejelentkezett az SZDSZ-en kívüli magyar társadalom, illetve egy azt képviselő szervezett erő. Ekkorra már nyilvánvalóvá vált, hogy nem elég a rendszert /a 'Társadalmi szerződés' vagy a 'Fordulat és reform' eszméi szerint megreformálni. S az is nyilvánvalóvá vált, hogy az urbánus elit-jellegű sz-SZDSZ-nek a hamarosan kialakuló többpárti demokrácia keretei között a parlamentbe jutásért és ott a folyamatok meghatározásáért mindenekelőtt ezzel a riválissal kell megküzdenie.

10./ A küzdelem vagy inkább versengés korábban - talán kevésbé tudatosan és kevésbé elszántan - az 'urbánusok' /némi leegyszer?sítéssel: zsidó származásúak, zsidók/ és 'népiesek' /némi leegyszer?sítéssel: 'népiek', magyarok/ küzdelme formájában, er?sen lefojtva, a szocializmus intézményrendszerén belül is folyt pártfunkciókért, kutatói megbízásokért, ösztöndíjakért, kiküldetésekért, igazgatói állásokért, tanszékvezet?i posztokért, akadémiai pozíciókért vagy csak egyszer?en az egyetemre való felvételért stb. Az 1985-ös monori találkozó idején a szervez? Donáth Ferenc - áldásos! - m?ködése eredményeképpen még a békés együttm?ködés és a szocializmus elleni együttes roham körvonalai kezdtek kibontakozni. A lakitelki népi er?demonstráció azonban ösztönzést is, alkalmat is, ürügyet is adott az ?s-SZDSZ-nek a szakításra. Az els?, mondhatni: megel?z? lépés az ellenzék közösen elhatározott egységes programja helyett a Társadalmi Szerz?désnek - mintegy szellemi ellen-er?demonstrációként - az ?s-SZDSZ általi egyoldalú megalkotása és megjelentetése volt 1987 júniusában /ennek a lépésnek szándékosan kiszorító és barátságtalan jellegét kés?bb maga Vásárhelyi Miklós ismerte el egy rádióinterjúban/. Aztán jött a következ?: mindjárt aznap a lakitelki találkozóhoz a nemzetközi közvélemény el?tt 'antiszemita szervezkedésként' való beállítása /vajon kik telefonálták meg ezt a 'hírt' ilyen értelemben New-Yorkba és egyéb helyekre?/. S végül jött a többi. 1988 márciusában az ?s-SZDSZ agytrösztyje a saját maga vezetésével Szabad Kezdeményezések Hálózata néven erny?szervezetet hozott létre a többi 'szabad kezdeményezés', egyebek közt a Lakitelken megalakult Magyar Demokrata Fórum /ekkor még nem párt!/ maga alá szorítása céljából, ami el?! a Fórum kitért. Ezek után - 1988 novemberében - feladata jobb ellátására az ?s-SZDSZ párttá: valóságos SZDSZ-szé alakult.

11./ Ett?! fogva az SZDSZ a taktikájában - kés?bb kiderült: a stratégiájában is - fontos módosítást hajtott végre. Úgy értékelve, hogy komoly esélye van egy MSZMP-MDF paktumnak és koalíciónak /ami a felszínen mint Csoóri és Pozsgay személyes barátsága, majd mint valamely 'Csoóri-Pozsgay paktum' veszélye jelent meg/, s amely paktum és koalíció az SZDSZ-t a partvonalra szoríthatta volna, a párt vezet?i a politikai küzdelem f? frontját az SZDSZ és az MSZP közül az SZDSZ és az id?közben ugyancsak párttá alakult MDF közé helyezte át. Ennek a sajtórágalmakban, tévévitákban, nyilvánosság el?tti támadásokban megjelen? küzdelemnek az SZDSZ fel?! nézve a legfontosabb mozzanatai a következ?k voltak. Az SZDSZ igyekezett hiteltelenn? tenni Pozsgay személyét és az MDF részér?! a rendszerváltás elárulásának min?síteni az állítólagos MDF-MSZMP-paktumot. Kés?bb a

kerekasztal-tárgyalások zárónyilatkozatát nem írta alá, s népszavazást kezdeményezett az országgyűlési választások előtt tartandó s feltehetően Pozsgaynak kedvező köztársaságielnök-választás ellen, amit meg is nyert. Az országgyűlési választások közeledtével az MDF-et, mint az állampárt életben tartóját, a rendszerváltás elsinkófálóját, kontárok gyülekezetét, önmagát mint a legfelkészültebb, leghatározottabb és legkeményebb rendszerváltót igyekezett beállítani. A választások után pedig maga kezdett el az akkor egyetlen valóságos erőt jelentő MSZMP-re, mint saját leendő erőforrására, támasztékára, szövetségesére tekinteni. Az időközben MSZP-vé alakult egypártban - a szóbeszéd szerint egy rejtett Kis János-Aczél György együttműködés következtében - megkezdődött a népi vonal: Pozsgay Imre, Bíró Zoltán, Szűcs Mátyas és mások ellehetetlenítése és kiszorítása. Az SZDSZ ezzel megfordította a helyzetet: az MDF-nek lehetetlenné tette az MSZMP-MSZP-vel való összekapaszkodást, s helyette maga kezdett bekapaszkodni az állampárt utódába /egy későbbi szövetség lehetősége már az 1991 eleji, a paksi atomerőmű városi székházában tartott frakcióülésen is felvetődött; Kis János ekkor az erre vonatkozó elemzése helyszínen szétosztott példányait az ülés végén az auditorium meredek padsoráról összegyűjtötte és magával vitte/. Ennek a meglepő mozgásnak a mélyebb értelmét a későbbi fejlemények tárták fel.

forrás: Nagyvilág

folytatjuk...

Teller Gyula

Ajánló